

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

25. ABRAMS, Stephen L. The role of format in digital preservation [Úloha formátu v digitální archivaci]. VINE. 2004, vol. 34, no. 2, s. 49–55. ISSN 0305-5728.

Digitální formát reprezentace objektu prostupuje všemi technickými aspekty digitálních archivů a je základem digitálních archivačních aktivit. Digitální obsah sám o sobě je pouhým řetězcem bitů. Technické prostředky transformují kódovaný obsah do interpretovatelné reprezentace vnímatelné lidskými smysly. Úspěšná digitální archivace, závislá na formátech a nástrojích zprostředkování, vyžaduje detailní porozumění nástrojům kódujícími objekty intelektuálního obsahu do digitální formy. Data nutná pro správnou interpretaci digitálního formátu jsou definována v Referenčním modelu OAIS (Open Archival Information System, ISO 14721:2003). Reprezentace informací v tomto modelu spadá do dvou kategorií: reprezentace informací o formátech užitých k zakódování digitálních objektů a reprezentace informací o jednotlivém zakódovaném objektu (technická metadata). První kategorie podporuje digitální archiv a druhá umožňuje vřazení objektu. První indikuje rozsah barev a kompresní schémata (např. formátu TIFF), druhá kategorie vypovídá o aktuálním barevném rozložení a o kompresi uplatněné při formátování jednotlivého digitálního objektu. Pro účely vhodné reprezentace informací, které umožňují efektivní časově neomezený, trvalý a konzistentní přístup k obsahu digitálního objektu a trvalou správu a údržbu digitálního archivu, nebyl dosud vyvinut systém standardů. Jedním z mála zdrojů informací o využívaných digitálních formátech reprezentace informací je báze MIME Media Types <<http://www.iana.org/assignments/media-types/>> provozovaná IANA (Internet Assigned Numbers Authority). Svaz digitálních knihoven (Digital Library Federation), ve spolupráci s dalšími institucemi zabývajícími se digitální archivací, zahájil činnost na modelu dat pro globální registr digitálních formátů (GDFR) <<http://hul.harvard.edu/gdfr/home.html>>. Prototyp registru je založen na projektech detailního přehledu reprezentačních formátů a zahrnuje ISO 14721:2002, bílou knihu OCLC/RLG o archivaci metadat, CEDARS <<http://www.leeds.ac.uk/cedars/>>, NEDLIB <<http://www.kb.nl/coop/nedlib/>>, projekt TOM <<http://tom.library.upenn.edu/>>, Národní referenční knihovnu softwaru <<http://www.nsl.nist.gov/>> NIST (National Institute of Standards and Technology) a britský systém PRONOM <<http://www.nationalarchives.gov.uk/pronom/>>. Datový model GDFR je rozdělen podle čtyř funkčních skupin: 1) obecné popisné vlastnosti (kanonické a alternativní identifikátory formátů, libovolné typové vztahy mezi formáty), 2) charakterizace vlastností poskytujících sémantické a syntaktické charakteristiky formátů, 3) vlastnosti strojového zpracování (týkají se systémů a služeb zprostředkujících vstupy a výstupy formátů), 4) administrativní vlastnosti zachycující historii, původ nebo formáty v rámci registru. Funkční model GDFR je pak rozdělený do dvou oblastí: 1) služby správy, zahrnující tvorbu a údržbu formátů, technické přehledy formátů apod., 2) přístupové služby, vyhledávání informací o specifických formátech nebo objemné exporty dat registru. Model přepokládá přístup lidský i strojový. Existence globálního registru formátů umožňuje rozvoj služeb založených na zpracování formátu (archivování, zprostředkování formátu, jeho převody či ověřování). JSTOR <<http://www.jstor.org/>> a knihovna Harvardovy univerzity <<http://hul.harvard.edu/>> spolupracují na vývoji rámce pro identifikaci, vyhodnocování a charakterizaci specifických formátů objektů JHOVE <<http://hul.harvard.edu/jhove/>>. Vzhledem k přenosnosti je JHOVE implementován jako aplikace Java. Je navržen s extenzivní architekturou plug-in s jednotlivými moduly pro každý formát. Počáteční verze poskytuje moduly pro identifikaci a vyhodnocení formátů ASCII,

UTF-8 (text), PDF a TIFF. Výstup z JHOVE je doručen v textovém formátu nebo ve formátu XML. Projekty GDRF a JHOVE reprezentují novou generaci služeb a systémů podporujících digitální archivy a dokladují důležitou roli reprezentace formátů v digitální archivaci.

26. AHMED, S.M. Zabed; MCKNIGHT, Cliff; OPPENHEIM, Charles. A study of users' performance and satisfaction with the Web of Science IR interface [Rozhraní Web of Science – studie uživatelského chování a spokojenosti]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 5, s. 459–468. Lit. 31, 2 tab. v textu. ISSN 0165-5515.

Příspěvek dokumentuje výsledky empirické studie, která zkoumala spokojenost uživatelů s vyhledávacím rozhraním systému Web of Science (WoS). Autoři výzkumu oslovili několik dobrovolníků z řad vědeckých pracovníků a studentů z britské University of Loughborough <<http://www.lboro.ac.uk/>>. 22 respondentů bylo rozděleno do 2 uživatelských skupin – začátečníci (10) a pokročilí (12). Každému z účastníků bylo zadáno 7 úkolů a byl zaznamenán postup při řešení (jakým způsobem uživatel sestavil rešeršní dotaz), posouzena relevance získaného výsledku, chybovost atd. Zadání úkolů bylo formulováno volně – např. najděte informace o počítačem podporovaném navrhování, najděte informace o elektronickém obchodu, najděte díla od Lawrence R. Rabinera, najděte články v časopise Addictive Behaviors citující dílo M. Smithe atd. Po ukončení vyhledávání vyplnili respondenti dotazník na téma, jak jsou spokojeni s uživatelským rozhraním systému WoS. Byly zaznamenány patrné rozdíly mezi oběma uživatelskými skupinami – zkušenější uživatelé si vedli lépe při sestavování dotazu, avšak u začátečníků byla zjištěna menší chybovost. Respondenti hodnotili uživatelské rozhraní WoS spíše jako uživatelsky příjemné. Řada z nich považuje WoS za užitečný vyhledávací nástroj pokrývající široké spektrum zdrojů, podle některých je jednoduchost rozhraní srovnatelná s běžnými internetovými vyhledávacími stroji, jako je AltaVista, Excite nebo Lycos, mnozí ocenili vysokou rychlost vyhledávání. Některým uživatelům naopak připadalo uživatelské rozhraní příliš složité, jiní negativně hodnotili nezbytnost znalosti Booleových operátorů, další nebyli spokojeni s podobou zobrazení výsledků a nedostatečnými možnostmi další práce s množinou výsledků. Získané informace mohou být využity při některé z budoucích změn designu uživatelského rozhraní systému WoS.

27. ARNOULT, Jean-Marie. Les bibliothèques irakiennes en 2003 : un nouveau chapitre de l'histoire interminable des désastres [Irácké knihovny v roce 2003 : nová kapitola v seriálu nekonečných katastrof]. *International Preservation News*. 2003, no. 30, s. 20–29. Souběž. text ve fr. a angl., resumé ve šp. ISSN 0890-4960.

UNESCO zjišťovalo na konci války v Iráku stav místních kulturních institucí. Po první misi zaměřené na Muzeum Iráku v Bagdádu přišla na řadu archeologická naleziště, knihovny a archivy. Jean-Marie Arnoult byl jako francouzský člen mise pověřen zhodnocením situace knihoven a archivů. Většina univerzit a velkých kulturních institucí v Iráku byla vybudováno

vána v 60. a 70. letech. Do roku 1980 intenzivně rostl objem a kvalita sbírek. První ránu iráckým knihovnám zasadila válka mezi Irákem a Iránem v letech 1980–1988, která byla příčinou výrazného snížení akvizice v mnoha institucích. V roce 1991 byly akvizice knih a předplatné časopisů prakticky zastaveny (embargo, nedostatek finančních prostředků). V průběhu dalších let v knihovnách neprobíhala informatizace, vzdělávací programy pro personál byly zastaveny stejně jako realizace práva povinného výtisku. Tím knihovny postupně zcela ztratily na atraktivitě, a to jak ze strany uživatelů, tak ze strany odborných pracovníků, kteří je začali pozvolna opouštět. Při konfliktu v roce 2003 se Národní knihovna spolu s Národním archivem, Městskou knihovnou v Basře, knihovnou Awgaf v Bagdádu a pravděpodobně ještě další knihovny staly přímými cíly ozbrojených útoků. Nepřímými terči pak byly další knihovny v Bagdádu, Basře, Mosulu a v dalších městech. Tyto knihovny byly poznamenány ohněm, výbuchy, rabováním, vandalismem apod. Po sečtení celkových ztrát bylo zjištěno, že Národní knihovna v Bagdádu přišla o 30 % svých sbírek, univerzitní knihovny v Bagdádu zhruba o 10 % sbírek, univerzitní knihovna v Basře ztratila 20 % sbírek, univerzitní knihovna v Mosulu 5–10 % sbírek. Městské knihovně v Basře nezbylo vůbec nic, stejně jako knihovně při etnografickém muzeu. Náboženské knihovny (Awgaf, Kerbala aj.) přišly o veškeré rukopisy a také o velkou část tištěných sbírek. Předpokládá se, že se ukradené knihy, zejména rukopisy, staly většinou součástí soukromých sbírek, takže jejich zpětné vypátrání by bylo velmi náročné. Systém pomoci iráckým knihovnám musí začít zorganizováním pomocných aktivit. Budovy některých knihoven bude nutno kompletně zrekonstruovat. Dalším krokem by měla být aktualizace katalogů, aby se mohl zjistit přesný stav sbírek. Zavedení počítačové techniky by mohlo tuto fázi celkově uspíšit. Na setkání v Tokiu v srpnu 2002 se UNESCO zavázalo, že se bude na záchraně kulturního dědictví Iráku podílet.

28. BENCE, Valerie; OPPENHEIM, Charles. Does Bradford-Zipf apply to bussines and management journals in the 2001 Research Assessment Exercise? [Může být Bradford-Zipfovo uspořádání aplikováno na časopisy z oboru ekonomie a řízení?]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 5, s. 469–474. Lit. 12, 1 tab. ISSN 0165-5515.

Bradfordův zákon a Zipfův zákon jsou jedněmi z nejznámějších bibliometrických zákonů a bývají aplikovány současně (Bradford-Zipfův zákon). Tyto zákony bývají využívány zpravidla při řešení otázek typu: jak dobře si jednotlivé instituce vedou v oblasti výzkumu, jaká literatura (dokumenty) jsou v určitém oboru považovány za klíčové, jaké zdroje (časopisy) mají nejvyšší impact faktor, jak se určitý obor vyvíjí, kdo s kým spolupracuje v rámci invisible college, atd. Bradfordův zákon popisuje rozložení dokumentů (zpravidla časopisů) ve specifických disciplínách nebo v určité tematice. Zipfův zákon sleduje frekvenci slov vyskytujících se v textu. V roce 2001 byla Bradford-Zipfova metoda experimentálně využita v rámci britské studie RAE (Research Assessment Exercise), která se zaměřila na zkoumání oboru ekonomie a řízení. Příspěvek prezentuje výsledky této studie, slovní hodnocení je doplněno grafem a tabulkami.

29. BENCE, Valerie; OPPENHEIM, Charles. The influence of peer review on the research assessment exercise [Vliv odborné redakce na praxi hodnocení vědecké činnosti]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 4, s. 347–368. ISSN 0165-5515.

Příspěvek se zabývá praxí hodnocení kvality vědecké činnosti (Research assessment exercise – RAE), a to především z hlediska odborného publikování a posuzování kvality článků (peer-review), resp. zabývá se též vztahem RAE a peer review. Pojem „peer review“ lze volně přeložit jako odborný posudek nebo odborná redakce. Je jednou ze základních metod posuzování kvality článku, která je běžně používána vydavateli odborných periodik. Spočívá ve spolupráci s širokým okruhem odborníků – specialistů, kteří mají za úkol přečíst a kriticky posoudit dodaný autorský text a postoupit k němu vydavateli doporučující nebo zamítavé stanovisko. Tato tradiční metoda na jedné straně zajišťuje kvalitu publikovaných odborných informací, na druhé straně má řadu úskalí. Známymi nedostatky tohoto procesu jsou časová prodleva (až 1 rok) a finanční náklady na vydavatelskou přípravu článku (ty se pohybují v rozmezí 200–400 liber na každý článek). Tyto náklady zahrnují rovněž náklady na odmítnuté články, které obvykle u renomovaných časopisů tvoří polovinu. Univerzity, kde odborné články většinou vznikají, si stěžují na rostoucí finanční náklady na akvizici odborných časopisů. Navíc články vycházejí se značným zpožděním. Tomuto trendu se snaží čelit alternativní metody elektronického publikování odborné produkce v preprintových bázích jako je např. arXiv.org v Los Alamos či Cogprints. Současně vznikají iniciativy podporující volně přístupné publikování jako je např. SPARC <<http://www.arl.org/sparc/>>, podporovaná Asociací vědeckých knihoven (ARL) nebo projekt ESPERE. Odborné portály Biomed Central <<http://www.biomedcentral.com/>> nebo PLoS <<http://www.plos.org/>> zpřístupňují on-line elektronické časopisy z lékařských a biologických oborů, vybudované odbornými přispěvateli. Rovněž se rozvíjí řada projektů na podporu volně přístupných odborných časopisů, jako je např. New Journal of Physics <<http://www.iop.org/EJ/njp>> mezinárodního Institutu fyziky (Institute of Physics), nebo Psycology <<http://psycprints.ecs.soton.ac.uk/>>. Některé z nich, např. Journal for Interactive Media in Education <<http://www.jime.open.ac.uk/>>, navíc využívají technologii umožňující odbornou redakci on-line. Významným faktorem hodnocení kvality vědeckého výzkumu na univerzitách je hodnocení publikovaných výsledků odborné činnosti. Kvalitu a kvantitu výzkumu lze těžko kvantifikovat, publikační výstupy jsou jedním z komparativních měřítek. Odborná redakce a citační analýzy jsou dominantními metodami k získávání hodnotících údajů. Článek analyzuje obecně známé nedostatky kvantitativní metody citační analýzy založené na bibliometrických postupech. Je zajímavé, že články v preprintových archivech vykazují vyšší citovanost. Proces odborné redakce hodnotící naopak kvalitu publikovaných prací spočívá v rukou odborníků. Často není zcela průhledný, pokud jde o výběr komise a její odborné hledisko. Bývá rovněž subjektivně podmíněn a odborníci v hodnocení podléhají stereotypu, jsou nekritičtí a na základě haló efektu přistupují k hodnocení s předem vytvořenou představou. V oblasti hodnocení vědecké činnosti je třeba ještě mnoho změnit a doplnit. Je nutno zaměřit pozornost na elektronické univerzitní archivy, jež přispějí k efektivnějšímu a méně nákladnému šíření vědeckých informací. Frekvence citací článků obsažených v elektronických volně přístupných archivech přispěje k reálnějšímu hodnocení vědecké produkce univerzit. Hodnocení kvality vědeckého výzkumu v podobě odborné redakce se tak stane samoregulujícím mechanismem široké odborné komunity. Mnohem komplexnější bude rovněž hodnocení vědecké činnosti v podobě publikačních výstupů i celkové hodnocení vědecké činnosti univerzit.

30. BLACK, Alistair. Hidden worlds of the early knowledge economy : libraries in British companies before the middle of the 20th century [Skryté světy rané ekonomiky znalostí : situace knihoven britských společností do poloviny 20. století]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 5, s. 418–435. Lit. 119. ISSN 0165-5515.

S pojmem ekonomika znalostí se často setkáváme nejen v současnosti a nedávné minulosti v kontextu rychlého rozvoje digitálních technologií. Tento pojem má hluboké historické kořeny. Se základy toho, čemu dnes říkáme ekonomika znalostí a řízení znalostí, jsme se mohli setkat již v průběhu celého minulého století. Např. již na počátku 20. století ve Velké Británii začaly být znalosti chápány jako jeden z nejdůležitějších faktorů nutných pro rozvoj velkých společností, které si v této souvislosti začaly zakládat vlastní firemní knihovny. Autor příspěvku dělí rozvoj tohoto typu knihoven na 2 etapy: na etapu jejich pozvolného zakládání do roku 1914 a na období rozmachu po roce 1914. Popis jejich vývoje zasazuje do historického kontextu; za nejpodstatnější faktory, které ovlivnily vznik a rozvoj firemních knihoven, je považován vznik nových průmyslových odvětví, světová válka, ekonomická krize atd. Knihovny sloužily především jako repositáře odborných znalostí a přispívaly výraznou měrou k odbornému vzdělávání zaměstnanců. Pohybem a organizací informací v rámci firem se začal později podrobně zabývat nový obor řízení informací (information management). Existence firemních knihoven přispěla k celkovému upevnění infrastruktury firem a jejich konsorcií. Zakladatelé těchto knihoven byli skutečnými předchůdci dnešních informačních profesionálů, jejich úkolem bylo zejména zajišťovat přístup ke speciálním (oborovým) informacím a také k různým interním materiálům. Právě ve firemních knihovnách byly formulovány principy informační práce ve Velké Británii.

31. BRITZ, Johannes J. To know or not to know : a moral reflection on information poverty [Vědět nebo nevědět : morální reflexe informační chudoby]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 3, s. 192–204. Lit. 55. ISSN 0165-5515.

Informační éra charakteristická globalizací, kapitalismem a vedoucí rolí informačních technologií vystavila miliony lidí na světě nové formě chudoby. Informační chudoba negativně ovlivňuje téměř všechny oblasti života jedince a společnosti. Informačně chudé země jsou stále více závislé na státech s rozvinutou ekonomikou založenou na informačních technologiích. Informační chudoba je definována jako situace, v níž jednotlivci a společnost nemají požadované dovednosti, schopnosti, materiální prostředky k získání efektivního přístupu k informacím, nejsou schopni interpretovat a vhodně aplikovat získané informace, nemají povědomí o hodnotě informací pro ekonomický rozvoj, o znalosti znalostí. Informačně chudé státy jsou charakteristické nízkou úrovní rozvoje informační infrastruktury. Příčinou je málo rozvinutá ekonomika, neschopnost uvědomit si hodnotu informace a neschopnost využít informací prakticky. V chudých společnostech pak přístup k informacím ani znalost jejich praktického užití často tíživou ekonomickou a společenskou situací neřeší. Volný a dostatečný přístup k informacím bývá jen malým přínosem například ve státech s nízkou úrovní medicíny, která je navíc většině obyvatel nedostupná. Etická úvaha nad informační chudobou

je založena na spravedlnosti chápané aristotelsko-platónskou filozofií jako normativní nástroj hodnocení společnosti a jejích institucí. Sociální spravedlnost spočívá v rovnosti postavení lidí informačně bohatých a chudých a na definici náležitých potřeb informačně chudých. V případě nerovnosti přístupu k informacím nesmí být znevýhodňovány informačně chudé společnosti a jedinci. Praktický návod pro aplikaci sociální rovnosti je představen šesti základními tezemi. Základní princip rovnosti spočívá v rovnosti přístupu každého jedince společnosti k základním informacím nutným k rozvoji a uplatňování ostatních práv. Tento princip pak garantuje povinnost celospolečenského zpřístupňování informací a jejich využití. Pro společenské zpřístupnění informací je třeba vytvořit minimální informační standard. Rovný přístup k informacím musí být realizován bez ohledu na sociální nerovnost. Nezbytným předpokladem realizace rovného přístupu k informacím je garance práva komunikovat. Nerovnost přístupu k informacím je možná pouze v případech, kdy napomáhá zlepšení života informační společnosti. Tyto teze jsou v článku podrobněji rozvedeny.

32. BROPHY, Peter. Evaluating the Joint Information Systems Committee's Information Environment : the EDNER and EDNER+ projects [Vyhodnocení informačního prostředí Společného výboru pro informační systémy : projekty EDNER a EDNER+]. VINE. 2004, vol. 34, no. 4, s. 143–147. Lit. 13, 2 tab. v textu. ISSN 0305-5728.

V roce 1999 vyhlásil Společný výbor pro informační systémy (Joint Information Systems Committee, JISC, <<http://www.jisc.ac.uk/>>) výzvu k předkládání rozvojových projektů pro Distribuovaný národní elektronický zdroj (Distributed National Electronic Resource, DNER), informační prostředí pro přístup k ověřeným kvalitním zdrojům dostupným prostřednictvím internetu. Vyhodnocení projektů pod názvem EDNER <<http://www.cerlim.ac.uk/edner/>> bylo po jejich úspěšném zakončení v roce 2003 následováno jednoletým rozšířením EDNER+. Projekty byly vedeny Střediskem pro výzkum řízení v oblasti knihoven a informací (Centre for Research in Library and Information Management, CERLIM) na Manchesterské metropolitní univerzitě společně s Centrem pro studia v pokročilých technologiích učení (Centre for Studies in Advanced Learning Technologies). Vzhledem k povaze projektu bylo využito množství různých metodik. Zprávy z projektů jsou k dispozici na <<http://www.cerlim.ac.uk/projects/iee/>>. Příspěvek se zaměřuje na průzkum informačního chování studentů, který byl proveden za účelem lepšího porozumění interakci mezi vysokoškolskými studenty a zdroji DNER. Sledování celkem osmi kvalitativních charakteristik (výkon, nadstavbové vlastnosti služby, spolehlivost, aktuálnost, komfortnost, estetika, vnímaná kvalita a použitelnost) mělo napomoci porozumění faktorům, které způsobují nespokojenost uživatelů s nabízenými službami. Podobně jako v dalších průzkumech bylo zjištěno, že studenti při získávání informací vyvíjejí minimální úsilí, nejprve zkoušejí internetové vyhledávače (nejčastěji Google považovaný za měřítko kvality) a nezabývají se ověřováním kvality získaných dokumentů. Využívání bibliografických služeb je na nízké úrovni, využívání OPACů pak proměnlivé. Pro další vývoj informačního prostředí je nutno věnovat pozornost všem osmi charakteristikám. Je třeba vytvářet takové služby, které budou cílovou skupinou (tj. studenty) kladně přijímány.

33. BÜTTNER, Kathrin. Island und das INTERNET [Island a internet]. *Information. Wissenschaft and Praxis*. 2005, vol. 56, no. 4, s. 243–244. ISSN 1434-4653.

Na Islandu se v současnosti věnuje velká pozornost informační gramotnosti a využívání internetu. Na základě studie PISA, která byla zaměřena na mládež od 12 do 17 let, bylo zjištěno, že třetina Islandčanů této věkové skupiny využívá pravidelně internet. Ve dvou nebo třech případech, podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, dosahuje tento ostrovní stát průměrných ukazatelů. Na Islandu byl vždy velký zájem o četbu a vzdělání, např. analfabetismus zde nebyl problémem již od poloviny 19. století. V současnosti studuje na devíti islandských univerzitách 15 466 studentů. Autorka připomíná Islandskou univerzitu v Reykjavíku jako nejvýznamnější z islandských univerzit, uvádí informace o službách Národní a univerzitní knihovny, včetně elektronických. Dále se věnuje současnosti využívání internetu a informační gramotnosti na Islandu. Statistické údaje z roku 2004 uvádějí, že 86 % islandských domácností vlastní a využívá počítač. Čtyři z pěti domácností jsou připojeny k internetu a 54 % z nich má síťové připojení. O stavu počítačové a informační gramotnosti svědčí i další údaj: 85 % obyvatel Islandu ve věku 16–74 let pravidelně pracuje s počítačem a 80 % využívá internet. Mnoho Islandčanů využívá informační služby vyhledávače leit.is, které jsou nabízeny v islandštině, případně služby vyhledávačů yahoo a google. Co se týká firem a obchodních subjektů, cca 99 % z nich je připojeno k internetu. Rovněž bankovníctví a finanční služby se již většinou realizují v elektronické podobě (jde cca o 94 % finančních transakcí). Vlastní webové stránky má 70 % islandských obchodních společností. Jistý problém však v současnosti představuje elektronický obchod. Pouze 21 % islandských domácností nakupuje prostřednictvím počítače. Většinou jde o objednávky a nákup knih, časopisů a také různých podob elektronického vzdělávání, většina klientů je z venkovských oblastí Islandu. Podle výsledků nedávného výzkumu uskutečněného Evropskou unií a zaměřeného na individuální využívání počítačů a internetu Island obsadil mezi severními státy první místo s 81 % (Dánsko 71 %, Finsko 66 %, Norsko 75 % a Švédsko 77 %). Island je malou evropskou zemí, s malým počtem obyvatel (na Islandě žije cca 293 000 obyvatel, z toho připadá na hlavní město 63 %), přesto může sloužit jako příklad úspěšného rozvoje počítačové a informační gramotnosti. Tato forma užívání elektronických zdrojů informací přispívá i k obnovení vztahu k vlastnímu jazyku a národní kultuře.

34. CAPLAN, Priscilla. Building a digital preservation archive : tales from the front [Budování digitálního archivu : příběhy z fronty]. *VINE*. 2004, vol. 34, no. 1, s. 38–42. ISSN 0305-5728.

Floridské středisko pro automatizaci knihoven (Florida Center for Library Automation, FCLA) bylo založeno v roce 1985. Jeho činnost spočívala v poskytování technické podpory knihovnám veřejných univerzit státu Florida. Od devadesátých let rozšířilo své služby na technickou a technologickou podporu univerzitních knihoven v oblasti digitální archivace. Systémy FCLA zpřístupňují elektronické diplomové práce a disertace. FCLA rovněž iniciovalo projekt PALMM (Publication of Archival, Library and Museum Materials) zaměřený na digitalizaci fondů a elektronické zpřístupňování digitálních objektů. V sou-

časné době pracuje na vývoji digitálního archivu. V dlouhodobé archivaci se FCLA zaměřilo především na řešení otázek spojených s migrací digitálních objektů. Plán archivace měl být zaměřený na standardizaci a migraci formátů. FCLA přijímalo od univerzitních knihoven digitální objekty v předem vybraných a schválených formátech, které mělo zpracovat, archivovat, popř. přeformátovat a na žádost zaslat zpět. Během tří let volného přístupu měly být změřeny a vyhodnoceny náklady a z nich pak propočítány poplatky za poskytované služby. Při řešení otázek spojených s migrací formátů se FCLA ocitlo před problémem dlouhodobé strategie zejména pokud jde o migraci formátů z první do druhé, třetí, čtvrté a další generace. Pro tyto účely bylo třeba buď pravidelně přeformátovávat všechny objekty archivu (globálně), nebo jednotlivě, na žádost. Pokud jde o globální migraci, pak bylo třeba vytvořit konverzní program a původní materiály likvidovat. Pokud jde o konverzi na požádání, bylo třeba vytvořit množství programů kombinujících možnosti konverze z každého staršího formátu na každý novější formát. FCLA bylo nuceno v oblasti normalizace formátů změnit své záměry a přistoupit k redukci škály formátů s tím, že přednostně využívá v oblasti textových elektronických dokumentů formát PDF, do něhož převádí některé vybrané formáty dokumentů (tabulky v Excelu, texty ve Wordu apod.). FCLA se rovněž potýká s problémy spojenými s neúplností metadat, jimiž jsou materiály zaslané knihovnami opatřeny.

35. CARPENTER, Kenneth E. Government Publications and the Development of Libraries [Oficiální dokumenty a vývoj knihoven]. *Alexandria*. 2003, vol. 15, no. 1, s. 49–62. Lit. 35, 6 pozn. v textu. ISSN 0955-7490.

Kenneth Carpenter, který byl hlavním organizátorem konference o historii knihoven pořádané Knihovnickou společností (Library Company) ve Filadelfii v roce 2002, se ve svém článku věnuje vývoji oficiálně publikovaných dokumentů z oblasti statistiky zhruba od poloviny 19. století a zmiňuje i další druhy vládních dokumentů. Jádrem článku tvoří případové studie jednotlivých druhů knihoven v Evropě a Spojených státech, které se shromažďováním těchto dokumentů zabývají (British Library, Harvard Library, Astor Library). Zvláštním případem byly knihovny vládních departmentů, z nichž mnohé byly zrušeny na konci 20. století. Připomíná, že již na prvním Mezinárodním statistickém kongresu v roce 1863 bylo předneseno rozhodnutí, aby byly statistické vládní dokumenty uchovávané v knihovnách vysokých škol. Z veřejných knihoven je věnována pozornost také Astorově knihovně (Astor Library), v níž působil politik Ruggles, který se na zmíněném kongresu zavázal distribuovat vládní dokumenty také do veřejných knihoven šesti hlavních měst Spojených států. Autor se domnívá, že shromažďování a šíření statistických informací bylo vědomým rozhodnutím jednotlivých vlád založeným na jejich informační politice. Upozorňuje na rostoucí rozpočty národních knihoven Francie a Británie ve 30. letech 19. století; byly financovány vládami a jejich služby se začaly orientovat právě na šíření informací. Toto chápání knihovny jako nástroje vědění a vědomí její hodnoty naznačilo, jak se bude veřejnost na knihovny dívat v následujících obdobích.

36. CORDEIRO, Maria Inês. From rescue to long-term maintenance : preservation as a core function in the management of digital assets [Od záchrany k dlouhodobému zabezpečení : archivace jako základ správy digitálních fondů]. VINE. 2004, vol. 34, no. 1, s. 6–16. 16 pozn., lit. 51. ISSN 0305-5728.

Článek mapuje situaci v oblasti ukládání a uchovávání digitálních fondů, která čelí řadě technologických problémů. Komerčně vyvíjený software ovlivňuje a mění digitální prostředí, ve kterém probíhá ukládání, vyhledávání a zprostředkování digitálních fondů. Digitální archivy, iniciativy a projekty v oblasti zpracování digitálních náhražek řeší složitou situaci, kterou lze rozdělit na dvě oblasti: formu uchovávání a přímého zpřístupňování digitálních objektů a nástroje jejich popisu. Vývoj technologií zprostředkujících přístup k uloženým digitálním fondům si vynucuje řešení otázek spojených s metodami jejich zpřístupňování. Obecně bylo vyvinuto několik základních technik uchovávání a zpřístupňování archivovaných digitálních objektů. Technika migrace digitálních materiálů transformuje digitální materiály ze zastaralé technologické generace do nové. Spočívá v systematickém dlouhodobém přístupu založeném na redukci formátů a omezené řadě standardů (TIFF, XML, SGML) přijatých většinou komerčních producentů softwaru a digitálních archivů, které snižují četnost změn. Emulace vyžaduje programy navržené tak, aby simulovaly chování dané aplikace na platformě odlišné od původního programu. Umožňují nezávislost na hardwaru a operačním systému. Digitální objekt zůstává v nezměněné podobě. Emulátory sestávají ze zvláštní softwarové vrstvy mezi operačním systémem a programy, které aktivují uchovávané objekty. Příkladem řešení emulace je UVC (Universal Virtual Machine) vyvinutý IBM v rámci systému e-Depot, který je provozován Nizozemskou národní knihovnou. Další technikou uchovávání digitálních objektů je zapouzdření (encapsulation). Jeho záměrem je ponechat digitální objekt v nezměněné podobě, uložit jej v kontejneru či obalu s údaji potřebnými k jeho interpretaci tak, aby se na nové platformě obnovila původní aplikace k vytvoření nebo přístupu k objektu. Příkladem metody zapouzdření je UPF (Universal Preservation Format). Úskalími emulace a zapouzdření je otázka veřejného přístupu k formátům a software. Snahou čelit formátové nejednotnosti je např. projekt digitálního depozitáře OAIS nebo britská databáze formátů a podporujících softwarových produktů PRONOM vytvořená v roce 2002 britskými národními archivy. Druhou, nepominutelnou oblastí zpřístupňování digitálních fondů je tvorba strukturovaných informací – metadat, popisujících a zpřístupňujících digitální objekt skrze katalogy knihoven a archivů. Síťový rozvoj digitálních archivů klade na rozvoj metadat zvláštní důraz vzhledem k jejich funkčnosti napříč doménami, interoperabilitě a ke snadnému využití tvůrci i uživateli. Popisné údaje Dublin Core a EAD hrají důležitou roli v systémech digitální archivace. Dalším typem metadat jsou metadata strukturovaná, která obsahují informace o vnitřním uspořádání a o struktuře digitálního zdroje pro účely zobrazení a navigace. Třetím typem metadat jsou administrativní metadata potřebná ke správě a pořádání digitálních zdrojů, která obsahují datum vzniku, formáty, charakteristiku souboru, uživatelská práva apod. Zvláštní součástí administrativních metadat jsou archivační metadata, která zprostředkují ukládání technických informací o digitálním objektu. Iniciativy a standardy v této oblasti zachycují a zprostředkují OCLC/RLG v projektu PREMIS (PREservation Metadata: Implementation Strategies) a Konsorcium vědeckých knihoven britských ostrovů (CURL – Consortium of Research Libraries in the British Isles) v projektu CEDARS (CURL Exemplars in Digital Archives). K archivaci se rovněž vztahují metadatové standardy METS (Metadata Encoding and Transmission Standard) a XML schéma. Závěrečná část článku je věnována modelování informačního systému pro archivaci OAIS (Open Archival Information System).

37. COULSON, Graham; BANWELL, Linda. The impact of the JUBILEE Toolkit in institutions [Dopad sady JUBILEE v institucích]. *VINE*. 2004, vol. 34, no. 4, s. 154–160. Lit. 4, il. a tab. v textu. DOI 10.1108/03055720410570920. ISSN 0305-5728.

Projekt JUBILEE (JISC User Behaviour in Information seeking: Longitudinal Evaluation of EIS – Chování uživatelů při vyhledávání informací: průběžné vyhodnocení elektronických informačních služeb) si kladl za cíl prozkoumat a vyhodnotit chování uživatelů, konkrétně zaměstnanců a studentů vysokoškolských institucí ve Spojeném království při využívání elektronických informačních služeb. Realizací tohoto projektu Společného výboru pro informační systémy (Joint Information Systems Committee, JISC) byl pověřen Ústav pro výzkum informačního managementu (Information Management Research Institute, IMRI) na Northumbrijské univerzitě. Hlavní funkcí sady je být nástrojem pro standardizaci analýz zjišťujících, jak konkrétně probíhá využívání elektronických informačních služeb v konkrétní instituci (pro benchmarking). Výzkum byl v letech 1999-2004 prováděn v celkem pěti ročních cyklech, které zahrnovaly sběr dat v terénu, analýzu dat a rozvoj metodiky. Při výzkumu bylo využito anket, rozhovorů a doplňkových dokumentů. Sada JUBILEE byla prověřena praktickou aplikací, při níž byla také získána užitečná zpětná vazba od účastníků projektu. Sami účastníci pak získali díky výsledkům zpětnou vazbu pro zlepšování zavádění a využívání elektronických informačních služeb. Podrobné informace o sadě JUBILEE jsou k dispozici na <http://www.jubileetoolkit.org/>.

38. DU, Jia; JIANG, Tingting; MA Feicheng. An Evaluation of the Construction of Information Laws and Regulations in China with Recommendations for Improvement [Vyhodnocení tvorby informačních zákonů a předpisů v Číně a doporučení ke zlepšení]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 4, s. 321–336. ISSN 0165-5515.

Systematickým shromažďováním zákonů a předpisů čínské legislativy zaměřených na oblast informací vznikla Databáze čínské informačního práva, přičemž jako výchozí zdroj pro výzkum a analýzu legislativy byla využita především Právní informační síť vybudovaná Pekingskou univerzitou <http://www.chinalawinfo.com>. Analýza zahrnuje právní dokumenty produkované v Číně od počátku 20. století. Ukazuje nakolik byla čínská legislativa opožděna za trendy vyspělých zemí. Osmdesátá léta 20. století prakticky opomíjela tuto problematiku a teprve léta devadesátá vykázala zvyšující se trend v produkci zákonů a předpisů týkajících se oblasti informací. Tento proces vrcholí v roce 2001, kdy Čína vstoupila do WTO. Do oblasti sledovaných zákonů jsou zahrnuty i zákony týkající se práva duševního vlastnictví. Další rozbor nashromážděných dokumentů ukazuje, nakolik je čínská legislativa roztržštěná. Zákony jsou vydávány na úrovních regionálních, přičemž kvalita, množství a upravované oblasti se liší. Také jednotlivá ministerstva vydávají zákony upravující oblast informací pro jednotlivá odvětví ekonomiky a veřejnou správu. Výsledkem je nedokonalost, koliznost a neúčinnost zákonů. Legislativa postrádá rámcový plán, kontinuitu a stabilitu. Pro zlepšení legislativy v oblasti informací je nutno vytvořit na celostátní úrovni centrální orgán, jenž by byl schopen definovat legislativní požadavky, paragrafovat znění zákonů a dohlédnout na

jejich dodržování. V Číně sice od roku 2001 existuje Výbor pro národní informatizaci, v jehož čele stojí premiér, netvoří však ministerstvo, je pouze poradním orgánem. Pro zlepšení situace v oblasti zákonodárství a exekutivy je třeba se zaměřit na výzkum informačního práva, který by sledoval, analyzoval a porovnával stav a trendy práva v Číně a v zahraničí. Dalším předpokladem úspěšnosti legislativy je vybudování mechanismu odezvy.

39. FERNÁNDEZ-MOLINA, J. Carlos. Licensing Agreements for Information Resources and Copyright Limitations and Exceptions [Licenční smlouvy o zpřístupňování informačních zdrojů a omezení a výjimky vyplývající z copyrightu.] *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 4, s. 337–346. ISSN 0165-5515.

Článek se zabývá reformou práva copyrightu ve Spojených státech, Evropské unii a Australii. Rozvoj digitálního obsahu s sebou nese nutnost změn podmínek přístupu, distribuce a užívání intelektuálních děl, což ovlivnilo vlastníky práv i uživatele. Prodej elektronických produktů postupně nahrazují licenční smlouvy o podmínkách zpřístupnění obsahu on-line. Smluvní právo již ošetřuje vztahy mezi autory a komerčními uživateli děl. Smluvní užití díla chráněného copyrightem přináší řadu problémů: podmínky nastavené poskytovatelem zpravidla neumožňují jakékoli dodatečné vyjednávání. V případě multilicenci jsou knihovny nuceny podepsat podmínky, které pro ně nejsou vůbec výhodné, a nemohou využít výjimek z práva copyrightu, které by jim umožnily, v souladu s jejich posláním, poskytnout výňatek z díla nebo článek pro účely výuky nebo jej archivovat, či poskytnout dále v rámci meziknihovní výpůjční služby apod. Díky zdokonaleným nástrojům kontroly užití digitálních děl může poskytovatel při porušení smluvních podmínek okamžitě deaktivovat knihovně přístup. Tuto, pro knihovny nepříznivou situaci, lze změnit v součinnosti tří vzájemně se doplňujících přístupů. První spočívá ve vytváření silných konsorcií, které si mohou vyjednat příznivější podmínky. Druhý spočívá v informovanosti. Tématem licenčních smluv se zabývají profesní organizace (EBLIDA, IFLA), které poskytují manuály, řada konferencí a diskusních skupin (Liblicence, Lis-Copyseek). Třetím přístupem je změna zákonů, jež by ovlivnily smluvní podmínky poskytování digitálního obsahu a zohlednily základní omezení a výjimky práva copyrightu. Na poli autorských práv se obecně uplatňuje vyváženost mezi potřebou podporovat tvorbu intelektuálního obsahu a s tím souvisejících nároků na odměnu, a veřejným šířením děl zahrnujícím vlastníky práv a uživatele děl. Nejběžnější výjimky a omezení autorského práva souvisí jednak s právem osobnostním, zahrnujícím právo na svobodu vyjadřování a právo na informace, a jednak s právem na soukromé užití autorského díla. To je významným omezením copyrightu především v oblastech s latinskou právní tradicí. Další významné omezení autorských práv spočívá v právu využít dílo pro veřejný prospěch nebo účely, tj. pro vzdělání a kulturu. Do této kategorie spadá využití díla informačními profesionály. Výsady v užití autorských děl knihovnami a dalšími vzdělávacími institucemi jsou velmi podrobně popsány v právu anglosaských zemí. Právní normy upravující práva copyrightu ve Spojených státech amerických jsou v souladu s právem smluvním. Federální zákon o copyrightu (Copyright Act) upřednostňuje právo copyrightu za stanovených podmínek. Obecné znění však neposkytuje jasné vodítko v případech smluvních ujednání, jež podmínky práva copyrightu ruší. Většina odborníků se však shoduje na základním rozdílu mezi standardními smlouvami a smlouvami volně vyjednanými. Elektronická média pak ošetřuje zákon o elektronických

transakcích UCITA (Uniform Computer Transactions Act), který podporuje komerční aspekty smluv oproti zájmům uživatelů. Tento zákon se stal předmětem kritiky především vzhledem k zamezení možnosti využití děl v souladu s posláním knihoven a vzdělávacích institucí. Od roku 1999, kdy byl tento zákon schválen, jej akceptovalo v USA pouze pět států. V Evropské unii nejsou normy práva copyrightu upřednostňovány na základě ústavního práva. Obecně má právo copyrightu přednost s odkazem na mezinárodní normy, avšak smluvní právo podléhá legislativním normám členských států. Směrnice o copyrightu v informační společnosti se snaží částečně řešit problémy výjimek a omezení copyrightu a smluvního práva zejména v oblasti technologické ochrany. Závěrečný paragraf však zřetelně upřednostňuje smluvní podmínky před právem copyrightu. Situace práva copyrightu a smluvního práva v Austrálii je popsána v poslední zprávě Výboru pro revizi práva copyrightu (Copyright Law Review Committee). Zpráva konstatuje, že bývalá rovnováha mezi uživateli děl a vlastníky copyrightu se kloní ve prospěch vlastníků, a že mezinárodní právo není schopno efektivně řešit tento problém. Doporučení výboru týkající se změn zákonů směřují k podpoře práva copyrightu. Jako závazné výjimky a omezení copyrightu určuje výbor tři oblasti, z nichž první se týká tradičního zpřístupnění díla veřejnosti knihovnami a archivy. Právní ochrana užití díla je zde zaručena zařazením knihoven, muzeí a vzdělávacích institucí do systému ochrany copyrightu. Druhá oblast zahrnuje nové typy výjimek týkajících se technologického pokroku. Třetí oblast se váže k technologiím, jejichž používání by nemělo bránit užití děl chráněných copyrightem.

40. FU, Lin; GOH, Dion Hoe-Lian; FOO, Schubert Shou-Boon. The effects of similarity measures on the quality of query clusters [Vliv míry podobnosti dotazů na kvalitu klasterizace výsledků rešerše]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 5, s. 396–407. Lit. 28, il. a tab. v textu. ISSN 0165-5515.

Klasterizace výsledků rešerše je prostředek napomáhající uživatelům digitálních knihoven a dalších informačních systémů lépe se orientovat ve výsledcích vyhledávání. Základním kritériem pro definování klastru je podobnost dotazů. Náplní studie je zkoumání vlivu různě velké míry podobnosti dotazů na kvalitu jednotlivých klastrů. Autoři experimentu si připravili podklady v podobě dotazů/výsledků určitých rešerší prováděných v průběhu šesti měsíců v systému digitální knihovny provozované na Nanyang Technological University v Singapuru. Z těchto výsledků byla podle daných kritérií vybrána menší skupina určená ke zkoumání. Příklady použitých rešeršních dotazů jsou uvedeny v tabulkách v textu. Dále je rozebrána metodologie zkoumání podobnosti dotazů pomocí matematických vzorců, výsledky jsou znázorněny v grafech.

41. HALLE, Axel. Wissenschaftliche Publikationskultur und Hochschulverlage [Vědecká publikační kultura a vysokoškolská vydavatelství]. *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. 2003, vol. 50, no. 5, s. 243–250. ISSN 0044-2380.

Článek popisuje obecnou situaci vědeckého publikování v Německu. Mezi malými soukromými vydavateli odborné literatury panují značné obavy z konkurence vysoko-

školských vydavatelství, neboť rostou snahy vedení univerzit o vybudování vlastní interní infrastruktury pro publikační činnost. Upozorňuje zejména na to, že pokud bude v odborné praxi přetrvávat hodnocení úspěšnosti vědeckých kapacit podle toho, v jak prestižních časopisech a u vydavatelství jak zvučných jmen publikují, nemohou vysokoškolská vydavatelství představovat vážnější konkurenci. Zaměřují se totiž především na publikaci monografií, nikoliv tedy odborných časopisů, a své kapacity poskytují zejména mladším začínajícím vědcům, pro publikování disertací, sborníků z konferencí a tematických řad jednotlivých ústavů. Odborné hodnocení produkce vysokoškolských nakladatelství nebývá zpravidla zadáváno externím lektorům, ale je ponecháno na vůli pedagogických pracovníků. Ve vztahu autor nebo editor a vysokoškolské vydavatelství hraje pak svou roli ještě řada dalších faktorů, jako např. požadavky na výši nákladu apod. Vedle toho je v každém vysokoškolském zařízení publikována také šedá literatura, která není určena pro knižní trh, ale – často jako nejžhavější aktualita – jen úzkému okruhu specialistů a v poslední době bývá často zveřejňována elektronicky. Všechny tyto zmíněné důvody vedly k tomu, že vedení univerzit bylo dáno doporučení důsledně dbát o vytvoření svých vlastních vydavatelství a serverů pro elektronické publikace, přičemž klíčovou roli v tomto dění mohou hrát právě univerzitní knihovny. Důraz je kladen na vzájemnou kooperaci, na změnu postoje vědeckých pracovníků (aby měli chuť publikovat ve „svém“ ústavu), dále pak na dobré finanční i personální vybavení a konečně též na zaujímání jednotného postoje vůči dalším subjektům knižního trhu.

42. HARRIS, Gareth et al. Hyperlinks as a data source for science mapping [Internetové odkazy jako zdroj dat pro mapování vědy]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 5, s. 436–447. Lit. 45, 2 příl. ISSN 0165-5515.

Příspěvek prezentuje, jak mohou být internetové odkazy mezi webovými stránkami vysokých škol využity k mapování struktury jednotlivých disciplín a také jako důkaz propojení určitých oborů. V příspěvku je prezentován vzorek pocházející ze tří různých oborů: matematiky, fyziky a sociologie. Byly zkoumány celkem šestery webové stránky. Cílem bylo zjistit zejména, zda se odkazy v rámci jednoho oboru typově liší od těch, které propojují stránky různých disciplín. Data pro výzkum byla čerpána z volně dostupného zdroje <<http://cybermetrics.wlv.ac.uk>>, kde jsou k dispozici odkazové struktury webových stránek britských univerzit. Výsledkem je scientometrická (webometrická) studie, jejímž cílem je zhodnocení vědy a výzkumu realizovaných na univerzitách a jejich prezentace, vlivy na zviditelnění, zdokonalení a dokonalejší porozumění jádru a okolí příslušného oboru. Závěry z výzkumu jsou popsány v tabulkách a grafech. Jsou zde uvedeny informace o struktuře, obsahu, provozovateli a kontrole stránek a zjišťuje se, zda a jak jsou na stránkách prezentovány odkazy na výsledky výzkumné činnosti, výukové materiály, nejrůznější příručky atd. V úvahu je bráno také to, zda ze stránek vedou odkazy na webové stránky zaměstnanců a studentů univerzity.

43. HUSSAIN, Zahid; TAYLOR, Andrew; FLYNN, Donal. A case study of the process of achieving legitimation in information systems development [Případová studie k procesu získávání oprávnění k užívání a vývoji informačního systému]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 5, s. 408–417. Lit. 24, 1 il. v textu. ISSN 0165-5515.

Pro budování fungujících informačních systémů v rámci organizací je třeba vyřešit mnoho sociálních a organizačních otázek. K jejich zkoumání byly v minulosti využívány určité přístupy, z nichž je v poslední době za neefektivnější považována tzv. teorie strukturace (structuration theory, ST), která zkoumá sociální aspekty a to, jak vztahy v rámci organizace ovlivňují průběh určitého výzkumného řešení. Úkolem případové studie realizované v rámci National Health Service <<http://www.nhs.uk/>> ve Velké Británii bylo zjistit, jakým procesem je nutno projít před získáním oprávnění a know-how k provozování intranetového systému od zprostředkovatelů. Autoři vytvořili schéma s názvem Legitimation Activity Model (LAM), který je v příspěvku graficky znázorněn a jeho jednotlivé části jsou podrobně popsány. Jde v podstatě o přehledný rozpis jednotlivých fází celého procesu od formulace cíle přes určení strategie, seznámení se s podmínkami získání oprávnění až k dosažení cíle a závěrečné zhodnocení.

44. CHOU, Shih-Wei; TSAI, Yu-Hung. Knowledge creation : individual and organizational perspectives [Tvorba znalostí : perspektivy jednotlivce a organizace]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 3, s. 205–218. ISSN 0165-5515.

Studie se zabývá zprostředkující rolí jedince a organizace při tvorbě znalostí. Informační systémy a informační technologie jsou jedním z rozhodujících faktorů ovlivňujících tvorbu, ukládání a zpřístupňování znalostních informací organizace. Předpokladem úspěšného procesu tvorby znalostních bází v podniku je zainteresovanost zaměstnanců na vytváření společného znalostního prostředí. S otázkou zainteresovanosti zaměstnanců souvisí též organizační struktura a mechanismy výměny informací v podniku. Výsledky studie jsou shrnutím a analýzou odpovědí 271 respondentů z organizací v oblasti výroby, průmyslu, financí, dopravy, počítačového průmyslu, sektoru služeb a rovněž akademických institucí. Ukazují, že participace jedinců na utváření a rozšiřování znalostního potenciálu organizace je vyjádřením subjektivního psychického stavu. Odráží nebo reaguje na význam objektu nebo události. V případě studie jde o vztah informační systém a uživatel. Kritickým momentem tohoto vztahu je otázka tvorby a využití informačního systému. Uživatelské hledisko a participace uživatele při navrhování a tvorbě informačního systému nesporně přispívá nejen ke zlepšení kvality systému, ale také ke snadnějšímu procesu osvojení si systému uživateli. Studie ukazuje, že participace uživatele, poznávací schopnosti a organizační mechanismy jsou třemi důležitými faktory ovlivňujícími tvorbu znalostí v organizaci. Organizační mechanismy jsou však faktorem prvořadým. V souvislosti s organizací zdůrazňují autoři pojem „ba“, převzatý od japonského filozofa Kitaro Nišidy, který lze přeložit jako místo. „Ba“ má fyzickou, vztahovou a spirituální dimenzi a poskytuje vhodný kontext pro tvorbu a rozvoj znalostí. Studie dále ukázala, že schopnost a ochota poznávat a učit se novému na individuální úrovni jsou pro tvorbu znalostí v organizaci faktory druhořadými.

45. KOPP, Brigitte; TRESKAS, Vasiliki. Stadtbibliothek Salzgitter : Literacy-Projekte mit Kindergartekindern und Erzieherinnen [Městská knihovna Salzgitter : Projekt literární gramotnosti určený dětem a vychovatelkám v mateřské škole]. *Bub-Journal : Forum Bibliothek und Information*. 2004, vol. 57, no. 10–11, s. 627–628. ISSN 0340-0301

Autoři článku upozorňují na projekt literární gramotnosti předškolních dětí, který je založen na spolupráci mezi Městskou knihovnou Salzgitter, odbornou školou zaměřenou speciálně na péči o dítě, mateřskou školou situovanou nedaleko městské knihovny a dalšími partnery (diakonie, spisovatelka knih pro děti). Jde o model vycházející z názoru, že nejvhodnějším vzdělávacím přístupem k této věkové kategorii je škola hrou. Pojem „literacy“ je chápán s přihlédnutím k terminologii základní pedagogiky. V tomto případě jde o komplex zahrnující vytváření zkušeností a získávání poznatků na základě vyprávění, četby veršů, knih a seznamování se s psaným slovem včetně vytváření základních dovedností porozumění textu, porozumění slovní abstrakci atd. (Erzähl-, Reim-, Buch und Schriftkultur). Různými metodickými postupy se děti od 3 do 6 let, ve skupinách nebo jednotlivě, zároveň seznamují s literaturou a historií. Zajímavé je zapojení 32 dobrovolníků – „kmotrů četby“, kteří byli ochotni po třináct týdnů pravidelně nahlas dětem předčítat. Článek dále uvádí stručné vysvětlení jednotlivých metodických postupů včetně popisu úvodní metodické přípravy vychovatelek a předčitatelů. Dva roky realizace projektu již přinesly pozitivní výsledky: projekt měl kladnou odezvu jak u dětí, kterým usnadnil přístup k psanému textu, k četbě knih a dal jim určitý základ pro budoucí školní docházku, tak u vychovatelek mateřské školy.

46. KOUFOGIANNAKIS, Denise; SLATER, Linda; CRUMLEY, Ellen. A content analysis of librarianship research [Obsahová analýza výzkumu v oboru knihovnictví]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 3, s. 227–239. Lit. 37, 2 příl., tab. a il. v textu. ISSN 0165-5515.

Cílem příspěvku je prezentovat obsahovou analýzu literatury publikované v oboru informační studia a knihovnictví v průběhu roku 2001. Jako zdroj přicházelo v úvahu 217 časopisů, z nichž bylo nakonec vybráno 107. Zkoumáno bylo celkem 2664 článků. Mezi nejvýznamnějších deset časopisů patří např. JASIST, Scientometrics, Info Proc & Man, Libs & Culture aj. Tato a podobné studie operují s poměrně novým pojmem evidence-based librarianship (EBL), tedy „knihovnictví založené na důkazech či dokladech“. EBL je projevem snahy přenášet výsledky výzkumu do praxe efektivněji a důsledněji. Studie částečně staví na výsledcích předchozích obdobných studií (obsahových analýz). V příspěvku je nastíněno, jak tyto studie vznikaly, jaká byla metodologie výběru časopisů, kritéria pro analýzu článků atp. Cílem popsaného projektu bylo především prozkoumat, ve kterých zdrojích jsou publikovány výsledky výzkumu v oblasti knihovnictví a informačních studií, udělat rozbor taxonomie vytvořené v rámci jedné z klíčových předchozích studií, určit zdroje, které usnadní přístup k výzkumné literatuře v oboru knihovnictví atd. V příspěvku je popsána metodologie výběru použitých časopisů a článků, postup při získávání dat aj. Studie odhalila oblasti (domains), jimž je při výzkumech věnována největší pozornost, dokumentuje, kolik článků v kolika časopisech se jim věnuje atd. Nejvíce zastoupeny jsou problémy přístupu k informacím

a vyhledávání, budování fondů, řízení, vzdělávání. Výsledky jsou přehledně prezentovány v tabulkách v textu.

47. LAWSON, Dawn; SPIES, Phyllis B. Developing a trusted digital repository : the OCLC experience [Vývoj spolehlivého digitálního archivu : zkušenosti OCLC]. VINE. 2004, vol. 34, no. 1, s. 27–32. ISSN 0305-5728.

OCLC bylo založeno v roce 1967 a poskytuje služby 44 000 knihoven z 86 zemí. V roce 2000 OCLC a RLG (Research Library Group) zahájily ve spolupráci s mezinárodními odborníky práce na vybudování spolehlivého digitálního archivu na principech referenčního modelu OAIS (ISO 14721:2002). Výsledky výzkumu jsou shrnuty ve zprávě *Trusted digital repositories : attributes and responsibilities* <<http://www.rlg.org/longterm/repositories.pdf>> (květen 2002). Zpráva rámcově definuje vlastnosti archivu a odpovědnost zahrnující finanční, organizační, technologické, bezpečnostní a procedurální postupy. Postupy spojené s otázkou archivace metadat jsou obsaženy ve zprávě *Preservation metadata and the OAIS information model : a metadata framework to support the preservation of digital objects* <http://www.oclc.org/research/projects/pmwg/pm_framework.pdf>. OCLC již v letech 1997–1998 spolupracovala s Vládní tiskovou agenturou (Government Printing Office) na pilotním projektu archivace vládních dokumentů. V roce 2000 pak Vládní tisková agentura navrhla rozšíření spolupráce na archivaci webových stránek. OCLC v roce 2002 uvedla do provozu první verzi archivu a spolu s ní též nástroje umožňující průběžné vyhledávání a archivování webových stránek, tvorbu metadat a zpřístupňování archivovaných materiálů v kódovaném metadatovém a přenosovém standardu (METS). Tuto službu poskytuje řadě amerických knihoven. K vyhledávání a sběru webových stránek, k jejich zpracování a uložení do archivu je použit katalogizační systém Connexion vyvinutý OCLC a založený na webovém prohlížeči; viz <<http://www.oclc.org/connexion/>>. Využití archivačních nástrojů webu začíná záznamem archivačních metadat, lze je doplnit vyhledáním popisných metadat z bibliografické databáze WorldCat. Bibliografické údaje obsažené v záznamech WorldCat lze pomocí nabídkového seznamu šablon vložit do záznamu (název, autor, URL, kontrolní číslo OCLC apod.). Druhý postup umožňuje pomocí nástrojů digitálního archivu Connexion vytvořit bibliografický záznam paralelně s archivačními metadaty. Vyhledávání a archivace (harvesting) webových stránek začíná výběrem URL archivačního záznamu a postupuje buď v adresáři URL směrem dolů nebo napříč podle webových odkazů na stránkách. Během vyhledávání jsou zkontrolovány základní parametry stránky, včetně antivirové ochrany. Status a výsledky kontroly jsou přístupné prostřednictvím systému Connexion i administrativního modulu. Současný vyhledávač omezuje zpracování stránek na doménu a na formáty html (včetně kaskádových stylů a javaskriptu), pdf, txt, tiff, jpeg, gif a bmp. Tyto formáty budou po zavedení úplné bitové archivace postupně rozšiřovány. Uložení do archivu doprovází doplnění objektu metadaty zajišťujícími přístupová práva. Digitální objekt je poté archivován v OCLC nebo na přání uživatele uložen v lokálním archivu. Knihovna pak může bibliografická metadata spolu s elektronickým odkazem na dokument zpřístupnit přes OPAC.

48. McNICOL, Sarah. The eVALUED toolkit : a framework for the qualitative evaluation of electronic information services [Sada eVALUED : rámec pro kvalitativní vyhodnocení elektronických informačních služeb]. VINE. 2004, vol. 34, no. 4, s. 172–175. Lit. 6. DOI 10.1108/03055720410570957. ISSN 0305-5728.

Tradiční způsoby vyhodnocování služeb poskytovaných knihovnami, které jsou orientovány převážně na kvantitativní data, se zatím mění pouze pozvolna. Zejména v souvislosti se vzrůstajícím významem elektronických informačních služeb by však měl být dán větší prostor kvalitativním ukazatelům, např. spokojenosti uživatelů. Sada eVALUED jako výsledek tříletého projektu proto klade důraz na kvalitativní techniky, na lidskou stránku (na uživatele a pracovníky knihoven) a na analýzu získaných dat včetně využití jejich výsledků ke zlepšení služeb knihoven. Kvalitativní vyhodnocení je užitečné jednak jako pomůcka při interpretaci kvantitativních dat, jednak samo o sobě. Ze strany zaměstnanců knihovny vyžaduje uplatnění rozdílných dovedností, je také časově a finančně nákladné. Mezi výhody naopak patří možnost zjištění širokého spektra názorů a míry aktivního zapojení uživatelů, kteří by měli vždy být informováni o výsledcích vyhodnocení a o následně plánovaných akcích. Průzkum mezi řediteli univerzitních knihoven a informačních služeb ve Spojeném království ukázal, že existuje poptávka po metodických a souvisejících podpůrných nástrojích pro kvalitativní vyhodnocování. V rámci projektu byly vytvořeny standardní nástroje pokrývající celkem dvanáct tematických okruhů, které si může každá instituce upravit na míru podle svých potřeb. Knihovny a jejich pracovníci musí hrát výraznější roli při podpoře učení; vyhodnocování by se proto mělo zaměřit na uživatele, nikoliv na knihovnu jako organizaci a její zdroje (fondy). Je rovněž podstatné brát v celém průběhu vyhodnocování v úvahu zájmy a potřeby všech zúčastněných osob a organizací. Sada eVALUED také reaguje na dosavadní nedostatek praktických návodů na provádění analýzy dat, většina nástrojů je proto doplněna analytickými rámci (výsledky mohou být použity např. pro strategické plánování, vylepšování a rozvoj služeb, osobní a profesní rozvoj zaměstnanců). V návaznosti na sadu eVALUED bude v budoucnu nutno věnovat pozornost smíšeným metodám vyhodnocování a pomoci při výběru nejvhodnějších metod pro konkrétní účely. Pozn. red.: Více informací o sadě eVALUED je k dispozici na <http://www.evalued.uce.ac.uk/>.

49. ODHIAMBO, Frank. Sanicon : an Internet portal for information on sanitation [Sanicon: internetový portál pro informace z oblasti hygieny]. *Information Development*. 2004, vol. 20, no. 4, s. 263–269. ISSN 0266-6669.

Longman Web Dictionary <http://www.longman.com> definuje internetový portál jako „webovou stránku, která slouží jako přístupový bod pro vyhledávání informací na internetu“. Portály obvykle obsahují vyhledávací stroj a mohou také obsahovat informace týkající se jednoho oboru, jako je např. cestování, finance apod. Příspěvek obsahuje ještě další podobné definice z jiných slovníků, jako je např. Webopedia <http://www.webopedia.com>. Obecně by měl mít každý webový portál odkaz na vyhledávací stroj a zároveň nabízet možnost procházet předmětový katalog. Často také portály provozují další služby, jako je zpravo-

dajství ze světa, informace o zábavě, počasí, nakupování atd. Jejich klíčovou vlastností je možnost upravit si stránky podle osobních zájmů, tzv. kustomizace. Většina komerčních portálů bude sponzorována hlavními poskytovateli vyhledávacích strojů a browserů. Jiným typem portálu je tzv. „předmětová brána“, která slouží jako průvodce pro specifický předmět. Předmětové brány nabízejí odkazy na webové stránky, seznamy diskuzí, publikací, newsletterů a dalších internetových zdrojů a mají většinou nekomerční povahu. Takovou předmětovou bránou je právě Sanicon <<http://www.sanicon.net>>, který je vstupní branou do světa hygieny. Sanicon patří mezi malé, úzce zaměřené a nekomplikované brány. Charakteristickou vlastností portálu je také kontrola kvality poskytovaných informací. Autor uvádí příklady čelných světových předmětových bran: Biz/ed – Business and Economics Education on the Internet <<http://www.bized.ac.uk>>, DutchESS – Dutch Electronic Subject Services <<http://www.konbib.nl/dutchess>>, EEVL – The Edinburgh Engineering Virtual Library <<http://www.eevl.ac.uk>>. Při zakládání takové předmětové brány by autoři měli dopředu pečlivě promyslet a formulovat cíle a záměry budoucího portálu, dále se zaměřit na řešení otázek designu portálu, relevance, content managementu, údržby stránek, seznamu informačních zdrojů a na řešení přístupu k informacím v reálném čase. Sanicon je spravován skupinou pěti partnerů, kteří jsou zároveň hlavními sponzory. Seznam hlavních témat, předmětových skupin a regionů, kterých se Sanicon týká, je uveden jak v příspěvku, tak samozřejmě na webových stránkách Saniconu. Využívání portálu bylo třeba podpořit prezentacemi na vhodných akcích a vydáním informačních brožur a dalších propagačních materiálů. Návštěvnost portálu je obtížné sledovat. Na statistiky se nelze spoléhat z několika důvodů. Jedním z nich jsou různé úrovně vyrovnávací paměti, kde jsou stránky ukládány, a není pak možné sledovat reálný počet přístupů. Další složitější otázkou je content management. Aby byl portál úspěšný, je nezbytné přesně určit cílovou skupinu uživatelů; vypracování kategorizace a stanovení způsobu výběru cílové skupiny uživatelů je popsáno.

50. OLTMANS, Erik; WIJNGAARDEN, Hilde van. Digital preservation in practice : the e-Depot at the Koninklijke Bibliotheek [Digitální archivace v praxi : e-Depot v nizozemské národní knihovně]. VINE. 2004, vol. 34, no. 1, s. 21–26. Pozn., lit. 12. ISSN 0305-5728.

Problematika archivace digitálních materiálů řeší tři základní otázky: bezpečné uložení dokumentů, archivace metadat a permanentní přístup k archivovaným materiálům. Archivační systém e-Depot s kapacitou 500 terabytů vyvinula na základě smlouvy s Nizozemskou národní knihovnou nizozemská pobočka IBM (Digital Information Archiving System – DIAS; viz <<http://www.ibm.com/nl/dias>>). Byl instalován v roce 2002. Součástí systému je TSM, WebSphere a Správce obsahu. Národní knihovna rovněž uzavřela smlouvy o archivaci s předními holandskými vydavatelstvími Elsevier, Kluwer a BiomedCentral, díky nimž e-Depot archivuje více než 2 200 časopisů. Článek dále popisuje fungování systému archivace e-Depot. Infrastruktura sestává z několika funkcí, které zahrnují příjem, předzpracování elektronických publikací, generátory identifikačních kódů, funkce vyhledávání, řazení a identifikace dokumentů, identifikace uživatelů a uživatelská oprávnění k přístupu apod. V e-Depotu jsou kromě on-line médií, jako jsou rozsáhlé elektronické články dodané vydavateli, archivovány rovněž elektronické dokumenty z CD-ROM, jež jsou považovány za nestabilní. CD-ROM jsou kompletně instalovány na referenční pracovní počítač, včetně všech souvisejících programů. Obsah zobrazený na

monitoru je snímán ve formě generovaných obrázků, včetně operačního systému, které jsou zkatalogizovány a archivovány. On-line média jsou zasilána cestou FTP nebo na magnetických páskách a formálně zkontrolována. Dokument je archivován odděleně od metadat (Dublin Core, XML), která jsou uložena do katalogu s dodatečným přístupovým oprávněním. Národní knihovna v současné době spolupracuje s IBM na vývoji archivačního manažera – programu pro správu archivů technických metadat v e-Depotu, současně vyvíjí první univerzální permanentní operační nástroj pro přístup – tzv. univerzální virtuální počítač (UVC) pro obrázky. Archivační manažer je modul, který monitoruje technické prostředí spojené s archivovanými digitálními objekty. Technické údaje obsahující informace pro zobrazení archivovaného materiálu odkazují na další programy nebo operační systémy, jež jsou schopny zpracovat a zobrazit archivovaný digitální obsah. Archivační manažer tak indikuje zastaralý program nebo operační systém. Problém zastaralosti softwaru se řeší emulací nebo migrací archivovaného materiálu. Problém zastaralosti operačního systému řeší vývoj pilotní verze univerzálního virtuálního počítače. UVC lze emulovat na jakoukoli budoucí platformu nebo systém. Architektura UVC spočívá na segmentované paměti, registrech a řadách základních instrukcí. UVC tak dekóduje současný formát objektu do logické struktury (Logical Data View) náležející k danému logickému datovému schématu (Logical Data Schema), kterou budoucí programátoři budou schopni identifikovat a zpracovat. Pro specifický formát digitálního objektu (obrázky, texty, databáze apod.) bude vypracována specifická logická datová struktura a logické datové schéma. O konceptu UVC viz <http://www.kp.nl/kb/sbo/dd/dd_onderzoek/summary_lptstudy4.html>.

51. PAYNE, Philip; CRAWFORD, John; FIANDER, Wendy. Counting on making a difference : assessing our impact [Spoléhání se na svůj význam : hodnocení dopadu]. VINE. 2004, vol. 34, no. 4, s. 176–183. Lit. 8. DOI 10.1108/03055720410570966. ISSN 0305-5728.

Příspěvek je průběžnou zprávou seznamující s výsledky první fáze iniciativy s názvem Impact Implementation Initiative, na níž spolupracuje deset vysokoškolských knihoven ve Spojeném království a jejímž cílem je zhodnocení dopadu vysokoškolských knihoven na proces učení, vyučování a výzkumu. Iniciativu zaštiťuje Společnost pro vysokoškolské, národní a univerzitní knihovny (Society of College, National, and University Libraries, SCONUL) a Skupina pro knihovnický a informační výzkum (Library and Information Research Group, LIRG). Důvodem měření dopadu je zejména potřeba ukázat skutečný přínos knihoven a také snaha podpořit a lépe porozumět řízení změn v knihovnách. Měření dopadu v pojetí uvedené iniciativy přitom nespočívá pouze ve zkoumání vstupů (měření zdrojů) a výstupů (měření aktivity) – kvantitativní ukazatele musí být doplněny kvalitativními. V první fázi se většina zúčastněných institucí zaměřila na vliv informační gramotnosti a na zpřístupňování elektronických informačních zdrojů. Například při hodnocení provedeném Skotskou univerzitou v Glasgow (Glasgow Caledonian University) byla zjištěna různá míra využívání těchto zdrojů v závislosti na jednotlivých studijních oborech a zároveň byla konstatována složitost identifikace příspěvků konkrétních institucí k rozvoji informačních dovedností studentů. Hodnocení na univerzitě v Chesteru (University College Chester) mj. zahrnovalo zjišťování počtu volně přístupných a zakoupených elektronických informačních zdrojů citovaných ve vzorku disertačních prací z roku 2003. Shrnutí první fáze iniciativy a zprávy od jednotlivých účastníků projektu jsou obsaženy ve zvláštním čísle časopisu Library and Information Research z jara 2005.

52. ROSS, Seamus. ERPANET : a European platform for enabling digital preservation [ERPANET : evropská platforma umožňující digitální archivaci]. VINE. 2004, vol. 34, no. 2, s. 77–83. Pozn., lit. 14. ISSN 0305-5728.

Rozsah digitálního zpracování kulturního a vědeckého dědictví v Evropě se neustále zvětšuje. Konference Rady Evropy v Lisabonu roku 2000 odstartovala dekádu úsilí o vybudování společnosti bohaté na informace a na kvalitní informační zdroje, společnosti s rozvinutým informačním průmyslem, společnosti poskytující bohatou podporu rozvoji informačních technologií a infrastruktury. Součástí této vize jsou digitální objekty a digitální archivy využívané pro výuku a vzdělávání, pro vědu a studium dějin a pro nová ekonomická odvětví založená na využívání informací. Evropská komise a švýcarská vláda podpořily v intencích Pátého rámcového programu Evropské unie projekt vývoje platformy ERPANET (Electronic Resource Preservation and Access Network). Byl zahájen v roce 2001 a spočívá v podpoře uchování digitálních objektů z oblasti vědy a kultury, propagaci této činnosti, zpřístupňování informací o zkušenostech s digitální archivací, budování společné strategie a společných zásad uchování digitálního obsahu. Na podporu činnosti platformy bylo vyčleněno 1,2 milionu eur na tříleté období. Spolupracují zde instituce a odborníci z různých států Evropy. Článek podrobněji představuje organizační strukturu a aktivity ERPANET <<http://www.erpanet.org/>>. Činnost ERPANET lze shrnout do tří základních oblastí: 1) posuzovací a poradní činnosti, 2) zprostředkování a pořádání tematických workshopů a výcvikových seminářů, 3) zpřístupňování případových studií. Vyhodnocovací a poradenské služby spočívají v užití obsahových editorů, které identifikují informační zdroje, shromažďují a vyhodnocují dokumenty, standardy, technická pravidla, výzkumné zprávy, webové materiály národní a mezinárodní produkce. Podávají přehled relevantních výzkumných a vývojových projektů a činností v evropských rámcových programech, v americké Národní vědecké nadaci (National Science Foundation) a v dalších národních a mezinárodních programech. V rámci konzultačních služeb bylo vybudováno webové rozhraní umožňující vyhledávat odpovědi na otázky týkající se elektronické archivace. Kromě poradenských služeb on-line byly shromážděny doprovodné materiály a směrnice k finančnímu modelu archivace, k hodnocení rizik, výběru technologií, politice digitální archivace. Pro vybudování archivu případových studií bylo osloveno na 300 evropských institucí zabývajících se digitální archivací, z nich 10 % reagovalo na výzvu a vypracovalo studie. Cílem vybudování ERPANET je vytvoření sítě spolupráce mezi evropskými institucemi zabývajících se digitální archivací. ERPANET rovněž navázal spolupráci s projektem Evropské komise MINERVA <<http://www.minervaeurope.org/>>. Evropská komise v intencích Šestého rámcového programu založila DELOS <<http://www.delos.info/>> – síť sdružující činnosti digitálních knihoven, která úzce spolupracuje s americkou Národní vědeckou nadací (US National Science Foundation) na rozvoji prostředí digitálních knihoven.

53. SAVOLAINEN, Reijo; KARI, Jarkko. Conceptions of the Internet in everyday life information seeking [Pojetí internetu v rámci každodenního vyhledávání informací]. Journal of Information Science. 2004, vol. 30, no. 3, s. 219–226. Lit. 15. ISSN 0165-5515.

Příspěvek prezentuje výsledky průzkumu uživatelů internetu, který byl realizován z iniciativy ústavu informačních studií (Department of Information Studies) na Univerzitě v Tampere

ve Finsku <<http://www.uta.fi/english/>>. Cílem zkoumání bylo zjistit, jak vybraní respondenti vnímají internet jako celek, jaké mají zkušenosti s jeho využíváním, jak jsou spokojeni s dostupností zdrojů, jak subjektivně hodnotí současné možnosti vyhledávání atd. Průzkum byl realizován formou rozhovoru. Studie se zúčastnilo 18 respondentů, z toho 12 žen a 6 mužů, věk se pohyboval od 10 do 70 let. V úvodu byli účastníci dotázáni, co si oni sami představují pod pojmem internet. Pojem bylo možno definovat i metaforicky. V další části příspěvku jsou uváděna různá pojetí internetu tak, jak je uvádějí některé konkrétní studie. Jsou zde nastíněna některá úskalí správného definování tohoto pojmu – některé je příliš vágní, některé zaměřené příliš na obsah, jiné na technickou stránku věci. Zvláštní kapitolu tvoří právě pojetí internetu založené na zkušenostech uživatelů. Většina respondentů nevyužila možnosti popsat internet např. jako „oceán informací“, ale spíše se zaměřili na popis toho, jak jej chápou v kontextu každodenního využívání – tedy prostředek pro vyhledání konkrétní informace, informační kanál. Mnoho respondentů uvedlo, že prohlubující se uživatelské zkušenosti jejich náhled na fenomén internetu mění. Obecně se většina respondentů i autorů studií shoduje na tom, že je velmi obtížné naplň pojmu internet nějak všeobecně definovat.

54. SEMPLE, Najla. Developing a digital preservation strategy at Edinburgh University Library [Rozvoj strategie digitální archivace na Univerzitě v Edinburgu]. VINE. 2004, vol. 34, no. 1, s. 33-37. 1 obr., lit. 9. ISSN 0305-5728.

Oddělení speciálních fondů knihovny Univerzity v Edinburgu zahájilo v roce 2001 projekt výzkumu dlouhodobé digitální archivace akademické a administrativní produkce univerzity. Část této produkce spadá pod správu knihovny. Její uchovávání se řídí stejnými archivačními pravidly jako ostatní média. Cílem projektu bylo vybudování strategie a metodologie permanentní digitální archivace elektronických verzí základních univerzitních dokumentů, průzkum všech aspektů digitální archivace a přístupu k dokumentům včetně aspektů právních a vytvoření vhodných metadat pro účely archivace. Výzkum trval rok a jeho výsledky jsou uveřejněny na <<http://www.lib.ed.ac.uk/digpres>>. V rámci projektu pak univerzitní knihovna zahájila ve spolupráci s OCLC práce na pilotním digitálním archivu webových dokumentů s využitím metodologie založené na modelu OAIS (obsahová informace, archivační informace a popisné informace). Metadata <<http://www.lib.ed.ac.uk/sites/digpres/metadata.shtml>> byla strukturovaná na základě modelu OAIS. Oblast obsahové informace byla dále rozdělena na digitální objekt o sobě (řetězec bitů, URL, ID apod.) a na reprezentační informace zahrnující kopii softwaru, popř. nástrojů zpřístupňujících digitální objekt, strukturní a sémantické informace. Základní rysy pilotního archivu zahrnují jednotlivé fáze zpracování dokumentů. Digitální objekty aspirující na příjem do archivu (na CD-ROM, on-line nebo cestou FTP; harvester) jsou zkontrolovány antivirovým softwarem, opatřeny jedinečným identifikátorem, doplněny softwarem zprostředkujícím obsah nebo informaci o tomto softwaru. Poté, co jsou digitální objekty asimilovány do archivu, následuje metadatové zpracování objektů, přičemž archivační metadata objektu nelze měnit a jsou s ním spojená, separované komponenty jsou pak uloženy odděleně, v oddělené bázi jsou pak uložena administrativní metadata a kopie bibliografických metadat je spravována prostřednictvím OPAC. Data jsou fyzicky uložena na jukebox server s optickými disky Maxoptix s off-line přístupem pouze pro archiváře s plánovaným autorizovaným přístupem s využitím FTP. Pilotní archiv odzkoušel rovněž implementaci

metadatového standardu METS vyvinutého Kongresovou knihovnou. METS je založený na XML a vytváří kódovaný formát dokumentu umožňující pořádání komplexních digitálních objektů (podle médií, strukturovaného textu apod.) v archivu. V současné době univerzita zakoupila ENCompass poskytující centralizovaný přístup k digitálním zdrojům a záznamům lokálním i poskytovaným jinými subjekty. Dalším záměrem projektu je sloučení kódovacího formátu METS se systémem ENCompass ve spolupráci s firmou Endeavour Information System a Skotskou národní knihovnou.

55. SHEPHERD, Peter T. COUNTER : towards reliable vendor usage statistics [COUNTER : cesta ke spolehlivým uživatelským statistikám od dodavatelů]. VINE. 2004, vol. 34, no. 4, s. 184–189. Lit. 3. DOI 10.1108/03055720410570975. ISSN 0305-5728.

Cílem mezinárodní iniciativy COUNTER (Counting Online Usage of Networked Electronic Resources, Měření on-line využívání síťových elektronických zdrojů, <<http://www.projectcounter.org/>>) je vývoj a údržba směrnice formulující standardy pro zaznamenávání a vykazování dodavatelem vytvářených statistik pro elektronické informační zdroje dostupné on-line. Iniciativa vzešla v roce 2002 ze skupiny PALS (Publisher and Librarian Solutions, Vydavatelská a knihovnická řešení), od roku 2003 funguje pod názvem Counter Online Metrics jako nezisková organizace v Anglii, zdrojem příjmů jsou členské příspěvky. Na vytváření standardů, které se zatím soustřeďují na elektronické časopisy a databáze, spolupracují dodavatelé obsahu, knihovníci a zprostředkovatelé. První verze směrnice byla publikována v lednu 2003 a následně byla přijata řadou dodavatelů obsahu. Za účelem získání zpětné vazby byl mezi zúčastněnými stranami proveden průzkum, na základě něhož byl mj. ze strany dodavatelů i knihovníků zjištěn požadavek na vývoj pouze základních uživatelských statistik (tedy snaha zamezit pouhému zahlcení daty) a bylo rozhodnuto o vývoji samostatné směrnice pro elektronické knihy a referenční zdroje. Návrh druhé verze směrnice byl publikován v dubnu 2004, definitivní verze je plánována na leden 2006. Od roku 2005 jsou uživatelské statistiky kvůli zvýšení své spolehlivosti podrobovány kontrole nezávislých auditorů.

56. SIERCK, Michael. Die Reorganisation einer Spezialbibliothek : Ein Projekt von Fachangestellten des Kölner Joseph-DuMont-Berufskollegs [Reorganizace speciální knihovny : Projekt kolínské odborné školy Josepha-DuMonta]. BuB-Journal. Forum Bibliothek und Information. 2004, vol. 57, no. 10–11, s. 632–633. ISSN-0340-0301.

Předmětem příspěvku je projekt reorganizace knihovny Sociálního soudu v Cottbusu („Projekt Cottbus“) realizovaný studenty a pedagogy oboru „odborný pracovník pro mediální a informační služby“ v rámci odborné výchovy. Práce začaly o letních prázdninách roku 2003, kdy byla knihovna soudu pro uživatele uzavřena. Proběhla odborná analýza, především rešeršních služeb a informačních potřeb (požadavků) uživatelů knihovny z řad soudců. Při konkrétní reorganizaci knihovny pak šlo o věcné třídění médií, o stavění literatury na regálech, tvorbu signatur, doručování rešerší aj. Studenti hledali a ověřovali postupy jiných knihoven,

např. knihovny sociálního soudu v Brandenburgu, knihovny Zemského sociálního soudu v Postupimi (LSG) a vybírali a zkoušeli optimální varianty. Uskutečnili několik služebních cest do Berlína, kde se seznámili mj. se Státní knihovnou v Berlíně a jejím odborným archivem. Soudní aparát si velmi váží práce tvůrců „Projektu Cottbus“ a vysoce hodnotí jeho výsledky pro praxi. Se změnami budou seznámeni uživatelé knihovny – soudci a příslušně budou vyškoleny i pracovnice knihovny. S přihlédnutím k rozsahu fondu knihovny a náročnosti práce je přístup studentů velice oceňován. Jde o zajímavou aktivitu, na které se podíleli profesori, studenti, ale i poslanec Spolkového sněmu, který podpořil financování projektu.

57. SLACK Frances; ROWLEY Jennifer E. Challenges in the delivery of e-government through kiosks [Informační kiosky jako výzvy k rozvoji elektronické veřejné správy]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 4, s. 369–377. Lit. 37, příl. ISSN 0165-5515.

Informační kiosky jsou považovány za technologii, která může přispět k rozvoji elektronické veřejné správy, k rozšíření přístupu ke službám ve veřejné správě a k službám poskytovaným státem. Mohou být jednou z forem podporujících účast občanů na veřejné správě a politice. Kromě poskytování informací z veřejné správy mohou zprostředkovat elektronické volby, usnadnit participaci občanů na demokratickém rozhodování. Při zavádění informačních kiosků je nutné především identifikovat informační potřeby, vzít v úvahu demografický profil uživatelů a úlohu dalších informačních kanálů. Neméně významnou roli při plánování informačních kiosků hraje kvalita informací, jejich rozsah, rozmístění kiosků na veřejných místech. Úvahy o využití informačních kiosků ve veřejné správě zohledňují celkovou strategii budování elektronické veřejné správy, která je považována za významný prostředek reorganizace vztahů mezi vládou, poskytovateli veřejných služeb a občany. Informační kiosky lze využít i oblasti komerční – nákup vstupenek, platba poplatků apod. Charakter a obsah informací poskytovaných informačními kiosky, zpravidla vybavenými dotykovou obrazovkou nebo klávesnicí a – v případě komerčního užití – zařízením umožňujícím identifikaci uživatele na principu ATM bankomatů, je podmíněn jejich využitím pro danou oblast informací a nelze je užít obecně. V souvislosti s využitím informačních kiosků se hovoří o „nákupu v jednom místě“ (one-stop shop), který nabízí on-line informace, e-mailovou komunikaci, on-line služby zahrnující registraci vozidel, žádost o pas, vyplnění daňových formulářů, přístup k on-line publikacím, platební on-line systémy, elektronické volby apod. Informační kiosky lze využít na úrovni státní správy, na úrovni lokální správy a také individuálními poskytovateli veřejných služeb. Množství informací poskytovaných informačními kiosky je obsahově omezeno. Dalším významným omezujícím prvkem je uživatelské rozhraní. Nespornou výhodou kiosků je, že informace lze získat v krátkém časovém limitu, zpravidla do pěti minut.

58. SPELMAN, Anne; KELLY, Paula. In visible light : illuminating partnerships across libraries to facilitate lifelong learning for young people [Ve viditelném světle : partnerství mezi knihovnami pro usnadnění celoživotního vzdělávání mladých lidí]. *Australasian Public Library Information Services*. 2004, vol. 17, no. 1, s. 4–26. Pozn., lit. 109. ISSN 1030-5033.

V příspěvku jsou obsaženy jednak obecné základy rozvíjení spolupráce mezi institucemi na poli celoživotního vzdělávání (včetně návodů k překonávání vzájemných bariér a konkrétních doporučení pro úspěšnou spolupráci), jednak praktické příklady fungující spolupráce ze Severní Ameriky, Evropy a zejména z Austrálie se zaměřením na státy Queensland a Victoria. Přestože informační potřeby dětí a teenagerů jsou z velké části určeny vnějším prostředím (zadané domácí úkoly, hledání práce apod.), jejich činnost při vyhledávání informací se často setkává s překážkami vyplývajícími z nedostatečné spolupráce jednotlivých institucí. Při práci s mladými lidmi, při rozvíjení jejich informační gramotnosti a schopnosti celoživotního vzdělávání by proto měly spolupracovat zejména školní knihovny s veřejnými, ale také učitelé s knihovníky. Na semináři *Frameworking the future: guiding principles for cross sectoral collaboration* byly v roce 2003 formulovány zásady spolupráce mezi školními, vysokoškolskými a veřejnými knihovnami, jejichž cílem je udržování sítí, maximalizace zdrojů a sdílení znalostí a dovedností. Ze zajímavých projektů je popsána např. Kyberškola vytvářená Knihovnou Queenslandské univerzity <<http://www.library.uq.edu.au/schools/>>; k dispozici je rovněž prováděcí plán <<http://www.cybrary.uq.edu.au/about/2003profile.pdf>>. Dále jsou zmíněny on-line informační služby nabízené Státní knihovnou Queenslandu (State Library of Queensland), mj. Internet pro teenagery <<http://publib.slq.qld.gov.au/teeninter/index.htm>>, Dětská hračka <<http://childsplay.slq.qld.gov.au/>>, Queensland v obrazech <<http://www.pictureqld.slq.qld.gov.au/>> či Rawsonův archiv <<http://www.rawson.slq.qld.gov.au/>>.

59. SYRÉ, Ludger; WIESENMÜLLER, Heidrun. Die Virtuelle Deutsche Landesbibliographie: Metasuchmaschine für Landes- und Regionalbibliographien [Virtuální německá zemská bibliografie: meta-vyhledávač pro zemské a regionální bibliografie]. *Zeitschrift für Bibliographie und Bibliothekswesen*. 2003, vol. 50, no. 5, s. 251–259. Pozn., lit. 12. ISSN 0044-2380

Od počátku devadesátých let minulého století je takřka celá oblast Německa pokryta sítí pravidelně publikovaných zemských bibliografií, jejichž úkolem je podávat přehled o literatuře věnované dané spolkové zemi, jejím jednotlivým regionům, přírodním oblastem, městům i menším lokalitám a také významným osobnostem, jejichž osudy jsou s regionem spjaty. Zemské bibliografie jsou každoročně vydávány v patnácti spolkových zemích, nejprve tiskem v tradiční knižní podobě, od poloviny sedmdesátých let zpravidla souběžně s produkty automatizovaného zpracování. V polovině devadesátých let se sice krátce uvažovalo o využívání pravidelně vydávaných CD-ROM, ty však byly záhy opuštěny jako pouhé přechodné stadium a dnes je preferováno on-line zpřístupňování databází na internetu. Zatímco v některých zemích je užívána již výhradně tato nejmodernější forma, v jiných regionech se zemské bibliografie v současné době nalézají v přechodné fázi mezi tištěnými svazky a internetovou databází. Myšlenka sjednotit všechny stávající databáze zemských bibliografií do jediného společného metavyhledávače (Virtuelle Deutsche Landesbibliographie – VDL) se poprvé objevila v roce 1998 jako reakce na mimořádně úspěšný a dodnes velmi populární vyhledávač Univerzitní knihovny v Karlsruhe (Karlsruher Virtuelle Katalog – KVK). Jako partner projektu byla oslovena tatáž knihovna, která využila svých předchozích zkušeností, takže již v létě roku 2001 mohla být spuštěna první testovací verze, do níž jsou postupně začleňovány další jednotlivé databáze. Po překonání řady obtíží souvisejících především s heterogeností zís-

kávaných dat dosáhla VDL v roce 2003 rozsahu více než milion dokumentů (je zpřístupněna na adrese <<http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/landesbibliographie/>>. Svým četným uživatelům poskytuje možnosti rychlého a nekomplikovaného vyhledávání podle několika formálních i věcných hledisek. Její hlavní předností však je, že k dané tematice zahrnuje rovněž záznamy o člancích v časopisech a sbornících – ty tvoří v databázi dokonce většinu. I když již dnes vyhledávač úspěšně slouží svým uživatelům, stále pokračují práce na jeho vylepšování, především na konverzi údajů ze starších tištěných svazků. V budoucnu je nadto ještě uvažováno o jeho začlenění do souborných informačních systémů jednotlivých spolkových zemí.

60. THELWALL, Mike; HARRIES, Gareth. Can personal web pages that link to universities yield information about the wider dissemination of research? [Mohou osobní stránky, které odkazují na akademické weby, přispět k šíření vědeckých informací?]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, no. 3, s. 240–253. Lit. 81, tab. a il. v textu. ISSN 0165-5515.

S nárůstem informací na internetu vzrůstá i množství webových stránek vytvářených jednotlivci. Popisovaná britská studie zkoumala, zda osobní stránky mohou přinést nový pohled do vztahů mezi veřejností a univerzitami a podílet se na šíření vědeckých informací z akademických webů. Cílem zkoumání byla skupina 2 763 osobních WWW stránek, které odkazují do nějaké akademické domény. Důvody, proč vlastníci stránek tyto odkazy vytvářejí, nejsou vždy čistě vědecké – obecně jde o zpřístupnění akademických webů širší veřejnosti, ale ne vždy proto, aby se veřejnost seznámila se zde prezentovanými výsledky výzkumu. Ke zkoumání vztahů mezi osobními WWW stránkami a akademickými weby bylo využito vyhledávacího nástroje AltaVista. Byly vyhledány stránky uložené na serverech známých poskytovatelů internetových služeb a odkazující na akademické weby. Dotaz byl formulován např.: `host:www.freenetpages.co.uk AND link:ac.uk`. Získaná data byla statisticky vyhodnocena, bylo přihlédnuto k tomu, kolik ze zkoumaných stránek má odkaz do akademické domény, k počtu odkazů, kdo stránky vytváří, jakého charakteru jsou odkazy nejčastěji (kolik z nich má vědecko-výzkumný charakter), jak často jsou využívány atd.

61. WIDÉN-WULFF, Gunilla; GINMAN, Mariam. Explaining knowledge sharing in organizations through the dimensions of social capital [Sdílení znalostí v organizacích prostřednictvím dimenze sociálního kapitálu]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, č. 5, s. 448–458. Lit. 58, 3 tab. a il. v textu. ISSN 0165-5515.

Narůstající složitost organizací, společně s nárůstem množství poznatků, klade vyšší nároky na sledování a řízení pohybu informací uvnitř obchodních společností. Je požadováno efektivnější sdílení znalostí a komunikace obecně. Autoři příspěvku řeší, jakou roli v tomto směru hraje sociální kapitál firmy, tzn. vztahy a interakce mezi jejími pracovníky, případně firmy s jejím okolím (tzv. vnější sociální kapitál). V úvodu příspěvku je v obecnějším měřítku popsán proces tvorby, sdílení a řízení znalostí (knowledge management). Pojem sociální kapitál není v informační společnosti nový, dnes je věnována stále větší pozornost jeho vlivu

na řízení znalostí a na informační chování. Výzkum v této oblasti se stále prohlubuje. Pro výzkum sdílení informací a prohloubení úrovně sociálního kapitálu je důležité znát jeho 3 základní rozměry: strukturu, obsah a vztahy s okolím. Znamená to, že musí existovat nějaká strukturovaná množina účastníků a nějaké informační kanály, jejichž prostřednictvím probíhá výměna informací. Je nutná možnost regulovat informační chování jednotlivých účastníků, vůle řešit problémy vznikající při komunikaci informací atd. Příspěvek je doplněn grafy a tabulkami znázorňujícími různé modely a mechanismy sdílení informací.

62. WOODYARD, Deborah. Significant property : digital preservation at the British Library [Významné kulturní dědictví : digitální archivace v Britské knihovně]. VINE. 2004, vol. 34, no. 1, s. 17–20. ISSN 0305-5728.

Britská knihovna nese jako knihovna národní etickou a právní odpovědnost za uchování a zpřístupňování tištěných materiálů vydaných ve Velké Británii. Úsilí o rozšíření právní úpravy zákona o povinném výtisku o povinný elektronický výtisk vyvrcholilo roce 2003, kdy se návrh zákona dostal do schvalovací fáze. Knihovna od roku 2000 archivuje a lokálně zpřístupňuje elektronické materiály na základě dohody s jednotlivými subjekty. Archiv digitálních materiálů má širší rozsah: zahrnuje prosté uložení, nákup, on-line akvizici a vlastní produkci ve formě optických médií (CD-ROM, DVD apod.), disket, publikací on-line a webových sídel. Formáty zahrnují texty, obrázky, audio, interaktivní programy, databáze či geografické informační systémy. Různost formátů s sebou nese i nutnost řešit celou řadu specifických otázek spojených s archivací. Technologické otázky životního cyklu archivovaných materiálů řeší především celá řada drobných projektů zaměřených na akvizici určených typů elektronických materiálů, jež jsou součástí programu výzkumu týkajícího se strategie dlouhodobé archivace. Některé projekty se zaměřují na specifické řady formátů jako jsou rukopisy nebo vědecké preprinty. V mnoha případech tak musí knihovna přistupovat k akvizici aktivně, aby materiály uchovala ještě dříve, než např. zmizí z internetu. Tato práce vyžaduje neustálé žádosti o svolení k archivaci, načítání elektronických materiálů, ukládání na lokální disky, katalogizaci a zpřístupňování ve studovnách. Takovým projektem je projekt SHERPA, v rámci něhož se vyvíjí preprintový a postprintový server pro akvizici a archivaci elektronických materiálů z oblasti vědy. V roce 2006, kdy projekt končí, zde bude archivováno na 750 prací nezávislých britských vědců. Také oddělení rukopisů Britské knihovny participuje na rozvoji archivace elektronických rukopisů, ačkoli pojem elektronické rukopisy zní poněkud hereticky. Oddělení rukopisů zahájilo práce na archivaci původních elektronických dokumentů, soukromých dopisů apod., a rovněž zkouší archivovat literární díla v elektronické podobě a elektronické dopisy ve formátu XML. Program archivace webu byl zahájen v roce 2003 v partnerství s ostatními institucemi a vznikl na základě pilotního projektu Domain.uk z roku 2001-2002. Britská knihovna archivuje vybrané webové stránky se souhlasem jejich producentů. Program klade hlavní důraz na průzkum metody výběru dokumentů a jejich automatické archivace a zahrnuje několik dílčích projektů na lokální i národní úrovni. Pro archivaci webu na úrovni národní je využíván software PANDAS vyvinutý Australskou národní knihovnou. Na projektu rozvíjejícím australský model archivace spolupracují s Britskou knihovnou také Wellcome Library, Národní archiv, Velšská národní knihovna, Skotská národní knihovna a Joint Information Systems Committee (JISC). Software PANDAS umožňuje sběr a zpracování webových stránek na základě pravidel výběru (podle oborů). Předpokládá se zpracování a archivace

450–500 webových sídel ročně. Britská knihovna je rovněž členem Mezinárodního konsorcia pro uchování internetových dokumentů (International Internet Preservation Consortium, IIPC), tvořeného evropskými, severoamerickými, australskými národními knihovnami a Internetovým archivem, v jehož čele stojí Francouzská národní knihovna. Konsorcium vyvíjí sofistikovaný webový crawler ve formě open-source, který bude vyhledávat na webu v rámci domény státu relevantní stránky. Program Digital Object Management (DOM) je zaměřený na vytvoření systému, který bude schopen zpracovat všechny typy digitálních materiálů ve fondu Britské knihovny. Hlavním cílem je vytvoření rozsáhlého archivačního systému dlouhodobé archivace digitálních materiálů. V rámci programu jsou analyzovány digitální fondy a přednostně zpracovávány ty, které jsou ohrožené. Program DOM zahrnuje celou řadu projektů budování infrastruktury podporující dlouhodobou archivaci. Jedním z dílčích projektů je digitalizace děl britských malířů a ilustrátorů, jež je v současné době pozastavena vzhledem k nákladům na redigitalizaci v budoucnosti. Komprimované obrázky jsou uloženy na DVD spolu s informacemi o jejich uskladnění do doby, než bude vyvinut vhodný on-line systém jejich prezentace. (Pozn. red.: viz <<http://www.bl.uk/about/policies/dom/homepage.html>>. Zde je i informace o rozšíření působnosti zákona o povinném výtisku – Legal Deposit Libraries Act 2003.)

63. YANG, Christopher C. Content-based image retrieval : a comparison between query by example and image browsing map approaches [Obsahově zaměřené vyhledávání : porovnání vyhledávání podle příkladu a podle vyhledávací mapy]. *Journal of Information Science*. 2004, vol. 30, č. 3, s. 254–267. Lit. 37, tab. a il. v textu. ISSN 0165-5515.

V poslední době dochází k nárůstu množství obrázků dostupných v elektronické podobě, čímž vyvstává nutnost hledat optimální způsob jejich vyhledávání. Jedním z takových způsobů se zdá být obsahově zaměřené vyhledávání obrázků (content-based image retrieval, CBIR) založené na automatické indexaci a sémantických charakteristikách. Zdá se, že uživatelé běžných vyhledávacích systémů, které umožňují obsahově zaměřené vyhledávání, mají určité problémy při formulaci a zadání dotazu. Autoři příspěvku zkoumají dva vyhledávací přístupy: vyhledávání podle příkladu (query by examples, QBE) a podle samoorganizující se vyhledávací mapy (self-organizing image browsing map, SIM). Část příspěvku je věnována popisu a zkoumání aktivit, které umožňují lépe pochopit informační chování uživatelů. Jsou uváděny příklady specializovaných systémů QBIC, Photobook, NETRA aj. Příspěvek je doplněn obrázky uživatelských rozhraní jednotlivých systémů, schémata a tabulkami zobrazujícími výsledky výzkumu.